

hudobných historiografiách, resp. v hudobných kultúrach jednotlivých štátov. Napokon ostáva ešte pripomenúť, že táto problematika národnosti a univerzálnosti v hudbe a hudobnej kultúre rezonuje – a rezonovala i v minulosti – aj na Slovensku; spomeňme aspoň medzinárodnú muzikologickú konferenciu *Národné, individuálne a univerzálne prvky v hudbe*, na ktorej sa jej venovala rozsiahla pozornosť (Bratislava 1996). Zborník z konferencie vyšiel o dva roky neskôr (editorka: Jana Lengová). Medzinárodná muzikologická

konferencia *Narodowość i uniwersalizm. „Historiografia muzyczna w Europie Środkowej i Wschodniej“* v Radziejowiciach bola mimoriadne zaujímavou z hľadiska poznania súčasných trendov uvažovania v historickej muzikológii. Všetky informácie ku konferencii a plánovanom vydaní zborníka z podujatia sú dostupné na stránke www.chopin.nifc.pl/ conference.

Janka Petőczová

Ivan Zajc (1832 – 1914): Musical Migrations and Cultural Transfers in the “Long” 19th Century in Central Europe and Beyond, medzinárodná muzikologická konferencia, Záhreb (Chorvátsko), 16. – 18. októbra 2014

V dňoch 16. až 18. októbra 2014 sa uskutočnila v Záhrebe medzinárodná muzikologická konferencia pod názvom *Ivan Zajc (1832 – 1914): hudobná migrácia a kultúrne transfery v „dlhom“ 19. storočí v strednej Európe a mimo nej*, ktorú usporiadala Sekcia dejín chorvátskej hudby Ústavu dejín chorvátskej literatúry, divadla a hudby Chorvátskej akadémie vied a umení v spolupráci s Chorvátskou muzikologickou spoločnosťou pri príležitosti 100. výročia úmrtia významného chorvátskeho hudobného skladateľa Ivana Zajca. Na podujatí sa zúčastnilo 28 referentov z rôznych krajín sveta.

Tematické zameranie konferencie sa sústredilo na osobnosť hudobného tvorcu, ktorému bola konferencia venovaná, v kontexte dvoch aspektov. Prvým bola migrácia hudobníkov, typická nielen pre stredoeurópsky priestor, ale pre dejiny hudby vôbec, a druhým otázka kultúrnych transferov, ktoré vytvárali predpoklad na individuálne aj všeobecné hudobnosťové zmeny a hybridizáciu hudobných prejavov.

Treba dodať, že prezentovaná téma má pre slovenské hudobné dejiny osobitnú príťažlivosť aj preto, že otec Ivana Zajca, vojenský kapelník Johann N. Zajitz, pochádzajúci

z Čiech, niekoľko rokov účinkoval v Bratislave, kde sa – podľa už starších údajov zajcovského bádateľa Huberta Pettana (1956) – zosobášil s rodenou Bratislavčankou Annou Bodensteinerovou. Ďalšie Zajitzove osudy sú už spojené s územím dnešného Chorvátska, s mestom Rijeka. Jeho syn, hudobný skladateľ Ivan Zajc, resp. Ivan pl. Zajc (1832 – 1914), sa natolko domestikoval v južnoslovanskom priestore, že prijal aj chorvátsku ortografiu svojho mena. Ivan Zajc študoval v Miláne, čo do jeho hudobnej tvorby vnieslo talianske vplyvy a niekoľko skladieb skomponoval aj na talianske texty. Pôsobil v Rijeke, Viedni, a napokon sa usadil v Záhrebe. Ako najvýznamnejšia osobnosť chorvátskej hudby poslednej tretiny 19. storočia bol nielen mimoriadne kompozične aktívny, ale pozdvihol chorvátsky hudobný život ako dirigent a pedagóg. V jeho rozsiahlej hudobnej tvorbe s vyše tisíc (!) opusmi dominujú najmä hudobnodivadelné, vokálno-inštrumentálne a vokálno-orchesterálne žánre, hoci komponoval aj inštrumentálnu komornú a orchestrálnu hudbu.

Každý z prednesených príspevkov predostrel zaujímavé poznatky a postrehy, prípadne nové uchopenie zvolenej parciálnej témy vo vzťahu ku generálnej téme konferencie. Aka-

demik Stanislav Tuksar (Záhreb) sa v úvodnom príspevku „Medzi sociálnymi determinantami a umeleckou slobodou“ zamýšľal nad otázkou migrácie osobností z rôznych oblastí kultúry na chorvátskom historickom území v 17. až 19. storočí. Dospel k názoru, že chorvátska hudobno-umelecká identita sa utvárala v permanentnej oscilácii medzi tradíciou a inováciou, negatívne síce pôsobil ekonomický faktor v zmysle emigrácie hudobných talentov, vyvažoval ho však fenomén umeleckej slobody a možnosti tvorivej realizácie tých osobností, ktoré v krajine zostali.

Konferencia bola rozčlenená do piatich tematických a zasadacích blokov. Veľkú skupinu tvorili referáty zamerané na Zajcovu hudobnodivadelnú tvorbu, keďže opery a operety predstavovali ťažiskový žáner skladateľovho diela, ktorému venoval vyše 50 rokov svojej tvorivej činnosti. Ku kmeňovému repertoáru chorvátskych operných scén dodnes patrí napríklad Zajcova tragická hrdinská opera *Nikola Šubić Zrinjski*. Koraljka Kos (Záhreb) sa zaoberala neznámou Zajcovou operou *La Dea della Montagna, ovvero I Minatori* (1899), Jolanta Guzy-Pasiak (Varšava) Zajcovými operami *Pan Twardowski* a *Gospode i husari* inšpirovanými poľskými témami, Vjera Katalinić (Záhreb) operou *Primorka* a Rozina Palić-Jelavić (Záhreb) funkciou zborov v národno-historickej opernej trilógii skladateľa, pozostávajúcej z oper *Mislav*, *Ban Leget* a *Nikola Šubić Zrinjski*. Zoran Juranić (Záhreb) poukázal na použitie diferencovaných hudobno-výrazových a dramatických prostriedkov v jednotlivých periódach skladateľovho operného vývoja.

V ďalšom bloku Andrea Harrantd (Viedeň) detailne priblížila Zajcovo viedenské pôsobenie v rokoch 1862 – 1870, Nataša Leverić-Špoljarić (Záhreb) hovorila o potrebe revízie opusového zoznamu skladateľovho diela vzhľadom na nekonzistentnosť doteraz používaného zoznamu z roku 1956. Katarina Koprek (Záhreb) priblížila málo známu Zajcovu sakrálnu tvorbu zahrnujúcu vyše sto diel. Dalibor Davidovič (Záhreb) sa zapodieval otázkou, ako recipovať niektoré málo kompetentné dobové názory na piesňovú tvorbu skladateľa.

V treťom tematickom bloku dominovala otázka migrácie a kultúrnych transferov v rôznych regionálnych kontextoch. Harry White (Dublin) rozvíjal provokatívnu myšlienku G. B. Shawa, že od doby Henryho Purcella pôvodnú anglickú hudbu komponoval až Edward Elgar, s dodatkom, že o renesanciu pôvodnej anglickej/britskej opery sa zaslúžil ír Charles Villiers Stanford a po ňom až Benjamin Britten. Hee Sook Oh (Soul) priblížila kórejskú hudbu 20. storočia v kontexte vplyvov západoeurópskej hudby. Stefan Harkov (Šumen – Sofia) sa zaoberal bulharskými skladateľmi 19. a 20. storočia, ktorí pôsobili mimo svojej rodnej krajiny, Judah Matras (Jeruzalem) poukázal na rôzne trendy a uplatnenie židovských tvorcov v Európe, podobne Tamara Jurkić Sviben (Záhreb) sa zaoberala hudobníkmi židovského pôvodu v kontexte chorvátskej hudby ako súčasť stredoeurópskeho priestoru v časovej osi do roku 1941. Katica Burić-Čenan (Zadar) predstavila operu *Kral od Silbe* (Kráľ Silby), považovanú donedávna za stratenú, chorvátskeho skladateľa Vjekoslava Rosenberga Ružića, v ktorej autor uplatnil prvky hudobnej a folklórnej tradície Dalmácie.

Štvrtý tematický blok bol vyhradený recepcii Zajcovho diela. William Everett (Kansas City) upriamil pozornosť na rané predvedenia Zajcových hudobno-javiskových diel (*Mannschaft an Bord*, *Nikola Šubić Zrinjski*) a zborov v USA. Leon Stefanija (Lublana) prezentoval výsledky koncentrovaného výskumu, podľa ktorých patrila I. Zajc v Slovinsku k žiadanej autorom hudobného života približne do polovice 20. storočia. Na Slovensku sa podľa výskumov Jany Lengovej (Bratislava) uvádzala najmä skladateľova zborová a operetná tvorba a jediný raz bola inscenovaná aj opera *Nikola Šubić Zrinjski* (1925). V českých krajinách bola recepcia hudby I. Zajca podľa Michaely Freemanovej (Praha) relatívne početná, hoci s ambivalentným prijatím. Péter Bozó (Budapešť) predstavil životné osudy a tvorbu súvekeho úspešného maďarského operetného skladateľa Józsefa Kontiho (Cohna), o generáciu mladšieho súčasníka Zajca. Stefanka Georgieva (Stara Zagora) poukázala na Zajcov príspevok k formovaniu bulharskej hudby a jeho piesňovú tvorbu na bulharskú poéziu.

Posledný piaty zasadací blok symbolicky rámcoval konferenciu aktuálnymi otázkami zajcovského bádania a bol vyhradený domácim referentom zo Záhrebu. Nada Bezić predstavila mimoriadne bohatú zajcovskú ikonografiu, zahrnujúcu výtvarné, fotografické a sochárske portréty skladateľa, obzvlášť pôsobivá je Zajcova monumentálna socha pred operným domom v Rijeke. Problematikou šírenia Zajcovej hudby sa zaoberali Vilena Vrbanić (diskografia), Tajtiana Čunko (koncerty a štúdiové nahrávky Chorvátskej rádiotelevízie) a Veljko Lipovščak (staršie nahrávky na šelakových gramoplastniach). Antonija Bogner-Šaban skúmala prínos režiséra Iva Raiča v inscenácii Zajcovej opery *Prvi grijeh* (Prvý hriech, 1912), ktorý podľa nej znamenal východiskový bod chorvátskeho scénického modernizmu. Vyhodnoteniu doterajšej hudobnohistorickej spisby o skladateľovi sa venovala Sanja Majer-Bobetko.

Konferenciu obohatili sprievodné koncertné podujatia, ktoré priblížili Zajcovu piesňovú, zborovú a komornú tvorbu, ako aj diela v úprave pre tamburášsky orchester. Na dô-

ležité postavenie Ivana Zajca vo vývoji chorvátskej hudby poukázala aj výstava venovaná Zajcovmu životu a dielu v Chorvátskom inštitúte hudby. Nezabudnuteľným zážitkom zostane návšteva predstavenia Zajcovej ikonickkej opery *Nikola Šubić Zrinjski* v záhrebskom Chorvátskom národnom divadle. Do súčasnosti pretrvávajúci patriotický *feeling* diela je taký výnimočný, že plné hľadisko operného domu pozostávajúce z návštevníkov širokého vekového spektra od tínedžerov po seniorov vytlieskalo celé operné finále s najznámejším Zajcovým zborom *U boj!*.

Záhrebská konferencia o Ivanovi Zajcovi bola muzikologicky mimoriadne podnetná a organizačne perfektne pripravená. Celkovo sprostredkovali na poznatky bohaté referáty a diskusie mnohovrstevný hudobný a umelecký obraz Ivana Zajca, jeho postavenie v chorvátskych hudobných dejinách, ako aj vplyv a recepciu jeho diela v ďalších hudobných kultúrach.

Jana Lengová

Svetový kongres medzinárodnej spoločnosti pre rómske štúdiá Gypsy Lore Society, Bratislava, 11. – 13. septembra 2014

Na jeseň minulého roka sa v Bratislave uskutočnil svetový kongres medzinárodnej spoločnosti pre rómske štúdiá *Gypsy Lore Society*. Táto medzinárodná spoločnosť vznikla vo Veľkej Británii v roku 1988 a združuje odborníkov na rómske štúdiá z celého sveta. Konferencia bola rozčlenená do niekoľkých tematických panelov, ktoré sa venovali Rómom z pohľadu rôznych vedeckých disciplín. V jednotlivých paneloch sa prispievatelia venovali historickým pohľadom a perspektívam, oblasti vzdelávania, sociálnym problémom, štátnej politike v prístupe k Rómom i témam z oblasti kultúry a náboženstva.

V paneli pod názvom *Muzikologické perspektívy*, ktorý viedla prof. Barbara Rose Lange z Moores School of Music, University of Houston (USA), odzneli štyri príspevky.

Príspevok Barbary Rose Lange predstavil francúzsky album *Boheme* od dua Deep Forest, ktorý získal cenu Grammy. V skladbách sa mieša maďarská a rómska ľudová hudba s elektronikou. V skladbe *Freedom Cry* skupina použila hlas zosnulého rómskeho speváka Károly „Huttyán“ Rostaša. Rostašovi synovia sa pokúsili získať odškodnenie od Deep Forest za porušenie autorských práv prostredníctvom európskeho súdu.

Fínsky etnograf Kai Viljami Åberg sa v príspevku *Music as Performance – Issues of Musical Communication among Finnish Kaale* zaoberá hudobnou komunikáciou medzi fínskymi Rómami navzájom a medzi Rómami a Nerómami. Často je nielen komunikáciou medzi umelcami a divákmi, ale aj dialógom rôznych kultúr – obsahuje otvorenú a pod-